

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

23. De Saracenis; & de his qui à Christianis ad eos transeunt vel redeunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

locant domos ludæis vsurarijs; peccent, & poenas incurrant confluitas in c. de vsuris, in sexto, contra eos, qui manifestis vsurarijs alienigenis, hoc est non oriundis ex eodem loco, domos locant, aut eas conductas habere, aut in terris suis habitare permittunt. Duplex opinio est: Prima, eos asserit ea lege, ac pœna comprehendi. Ita Geminianus in c. 1. de vsuris, in 6. Angel. excommunicatio 5. In excommunicatiombus non referatis, casu 32. Rosella, excommunicatio 2. In excommunicatiombus 35. Siluester, vsura, 9. quest. 22. & excommunicatio 9. in excommunicatiombus 31, ubi citat Cardinalem, Paulum, Baldum, & alios. Sic etiam Nauarrus in Manuali cap. 27. num. 136. Secunda opinio, eos comprehendi negat. Ita quidam, & citat Franciscum Aretinum in consilio 158. Et hanc putat Tabienfis, verbo, vsura. 1. q. 5. in octava pœna, esse sententiam probabiliorem, quam ut veram, siue veritatem, dicit esse declaratam ab Eugenio IV. & eam securum fuisse Felinum. Sed quia nihil certi constat de Eugenij declaratione: Prima sententia, quia communis est, præferri debet.

Decimoquintò Quæritur, An Constitutio edita in cap. Quaquam, de vsur. in 6. contra vsurarios manifestos, protendatur etiam ad Iudæos manifeste vsurarios Principibus Christianis subiectos: hoc est, An testamentum Iudæi vsurarij manifesti, sit irritum ipso iure, quod constitutum est in predicto cap. Quaquam. Putare quidam, ad eos quoque protendi. Sed Rosella verb. Restitutio 9. num. 34. cum Francisco Aretino sentit Iudæos ea lege minime comprehendi. Quam sententiam eo certè probabiliorem, & veriore existimo: quam etiam sequitur Siluester verb. vsura. 9. quest. 8. Tabien. vsura 1. questio. 5. in octava pœna. Nam de ijs, qui foris sunt, non videtur ius in eo cap. Constitutum, decernere, ut eorum testamenta sint irrita.

Decimosexto Quæritur, An notarijs Christianis liceat instrumenta vsuraria inter Christianos, & Iudæum conscribere? Negant quidam licere, id facere; nam syngrapham vsurariam conscribere peccatum est, siquidem per eam vsurarius exigit vsuram à debitore. Medina de vsura q. 4. ad 4. prope finem, existimant eos non peccare, quia in scriptura, ait, Scriptura, solum est iustificatio rei gestæ, hoc est, manus dati, & accepti. Veluti si quis verbo testificaretur inter Christianum, & Iudæum fuisse initum contractum vsurarium certo anno, mense, & die. Præterea, cum ex Scriptura ipsa manifeste constet, vsurarium fuisse contractum, per eam syngrapham debitor non adigitur ad soluendum, sed consuetudine loci, vel auctoritate Magistratus ad id compellitur. Mihi hac in re videtur distinguendum, ita nimirum: si notarij à Iudæo vocati, in gratiam eius syngrapham vsurariam conscribant, peccant; quia cum voluntate Iudæi vsuram exigentis consentiunt, & vna cum eo operantur in vsuris exigendis. Si verò à Christiano vocentur, & in gratiam eius conscribant, culpam non contrahunt, quoniam stant à Christiano, faciuntque pro illo vsuras promittente: & proinde sicut Christianus minime peccat in promittendis, & soluendis vsuris Iudæo: ita nec notarij non enim tunc cum Iudæo exigenti vsuras operantur, nec cum eius voluntate consentiunt; sed

Christiano promittenti fauent, & hoc puto voluisse Medinam.

Decimoseptimò Quæritur, An Iudæo ad Christum sese transferenti possit Ecclesia remittere obligationem, quæ ad vsuras restituendas lege naturali compellitur? Respondeo: Si certi, & noti essent ij, quibus vsuræ restitui deberent, iure non posse: quia esset cum illorum damno, & detrimento: & mala (iuxta Apostolum) non sunt facienda, ut veniant bona. Si autem incerti sint, & ignoti creditores, iure potest Ecclesia remittere: quoniam vsuræ deberent in pios vsus converti, Ecclesia verò ius habet ea commutandi in alios vsus, qui in commune quoque bonum cedunt, atqui ex huiusmodi remissione facilior ad Christum Iudæorum conuersio redditur.

Postremò Quæritur, An Episcopi, & Inquisitores possint in eos inquirere, qui à Christianis ad Iudæos transferunt? Respondeo, in cap. contra Christianos, de hæret. in sexto, esse constitutum, ut in tales inquirant, & animaduertant tanquam in hæreticos, & similiter contra Fautores, Receptatores, & Defensores ipsorum, veluti contra Fautores, Receptatores, & Defensores hæreticorum: Et ad crimen talium hominum probandum satis esse Christianorum, vel Iudæorum quoque testimonium. Sciendum est, Inquisitores posse procedere, non solum contra Christianos, qui consilium, auxilium, vel opem præstant ijs, qui ad Iudæos transeunt, vel redeunt; sed etiam contra Iudæos, qui inter Christianos commorantur, & viuunt, si prædictum consilium, vel auxilium dederunt, ut habetur in constitutione quadam Nicolai IV. quæ refertur ad literam in Director. Inquisitor. p. 2. quest. 44. Item, possunt in eos inquirere, qui ad Iudæos redierint post Baptismum susceptum, etiam si huiusmodi redeuntes, ut ibi dicitur, dum erant infantes, aut metu mortis, non absolute, aut præcisè coacti, baptizati fuerint. Redire ad Iudæos illi dicuntur, qui prius fuerant Iudæi, postea Christiani effecti sunt, ij verò, qui nunquam fuerant Iudæi, sed semper Christiani, dicuntur ad Iudæos transire. Sic ibidem Glossa in verbo, Redierint.

Caput XXIII.

De Saracenis, & ijs, qui à Christianis ad eos transeunt, vel redeunt.

Primo Quæritur, Quo pacto in iure Canonico Saracenorum nomen accipiatur in toto titulo de Iudæis, & Saracenis? Respondeo, id nomen, & esse gentis, & esse etiam impie, & nefarie sectæ. In iure Canonico, sicut etiam in presentia, non accipitur primo modo, sed secundo. Porro teste Iosepho lib. 1. Antiq. cap. 20. quem postea secuti sunt Eusebius, Hieronymus, Socrates, & Theodoretus, Sozomenus, & Nicephorus, quos citat in hanc rem Couar. lib. 4. c. 9. var. resolut. Agareni se Saracenos nominarunt ad ignominiam declinadam, & contemptum fugiendum; nam cum genus ducerent ab Ismaele Abrahæ filio ex Agar ancilla suscepto, mendaciter finxerunt se à Sara originem traxisse. Iidem igitur sunt Saraceni, quando est nomen gætis, qui Arabes, Agareni, Ismaelita,

Rom. 1.

Gen. 16.

Gen. II.

Verius tamen videtur esse, quod scripsit Stephanus Græcus auctor *lib. de Urbib.* Saracenos esse populos post Nabathæos in Arabia, tales dictos à Sara ra Urbe Arabiæ. Nam si à Sara Abrahæ vxore dicerentur, potius Sarani, quam Saraceni vocarentur: Et Ammianus Marcellinus *lib. 23.* tradidit in Asia esse Albanos, Mare Rubrū, Scenitas, Arabas, quos, inquit, *Saracenos posteritas appellauit.* Ex hac Saracenorū gēte, vt scripsit Paulus Aemilius *lib. 7. in Francorum Historia,* deleta militum manus sub Heraclio Imperatore Christiano militabat, quando ille Regem Persarum Cosroam Paganum vicit, & cepit. Cumq; stipendiū peteret; is ad quæ ea res pertinebat, subiretū respondit: *Vix est, vnde Græco, & Romano militi solatur, & hæc canum turba impudenter stipendium efflagitat.* Ad quam vocem ira succensit, ab Heraclio, & Romano imperio defecerunt: & in Syria aucti Damascum occuparūt: & inde aucto ex his, qui domi remanserant exercitu, Aegyptum ingressi, facile ea potiti sunt, vicinorum Arabum commeatu, & auxilijs adiuti. Qui deinde Mahometi falsi prophætæ præceptis, & institutis imbuti, Persas bello petitos deuicerunt. Vnde factum est, vt nomen gentis in nomen sectæ Mahometanæ transferretur.

Secundo Queritur, An Episcopi, & Inquisitores ius habeant inquirendi in eos, qui è Christianis ad Saracenos transiere, redierunt? Respondeo, iure Canonico expressè solum esse constitutum, vt inquirent in Christianos transeuntes, vel redeuntes ad Iudaicam perfidiam, *cap. contra Christianos de heret. in 6.* Sed ex ratione in eo cap. reddita manifestè colligitur, vt dicitur in Direct. Inquisit. p. 2. q. 45. ius habere Inquisitores, & Episcopos animaduertendi in Christianos transeuntes, redeuntesue ad nefariam Saracenorū impietate. Nam quemadmodum, qui transeunt, vel redeunt è Christianis ad Iudeos, à fide, & religione Christi deficiunt, & proinde tanquam apostatæ puniuntur, ita etiam verè sunt apostatæ, qui è Christiana fide transeunt, vel redeunt ad Saracenicā perfidiam, & impietatem. Talium item Receptatores, Fautores, vel Defensores puniri oportet tanquam Receptatores, Fautores, & Defensores hæreticorum. Et hoc locum habet tum in his, qui cum Christiani sunt, consilium, auxilium, fauorem præstant prædictis hominibus, tum etiam in ijs Saracenis, qui cum inter Christianos commorentur, & viuunt, prædictis consilium, auxilium, vel fauorem dare solent, vt habetur in quadam constitutione Pontificia Gregorij II. quæ incipit: *Admodum dolenter,* & refertur in Direct. inquisit. par. 2. q. 45.

Tertio queritur, Quæ sine interdicta Christianis cum Saracenis? Respondeo, in e. *Ita quorundam, de Iudeis,* quod est *Alexandri III. in Concilio Lateranensi,* sancitū esse, vt Christiani Saracenis arma, ferrū, & lignamina deferentes galearū, dum ad impugnandos Christianos ea subministrant: & qui in galeis, & piraticis Saracenorū nauibus regimur, & curam gubernationis exercent, excommunicationi subiaceant, & rerum suarū per Principes Catholicos, & Consules ciuitatum, priuatione mulctentur, & ipso iure capientū serui fiant. Idè ferè decernitur in e. *Quod olim. c. Significauit, cap. ad liberandam, de Iudeis:* & in Constitutione Ioannis

XXII. quæ incipit: *Copiosius, de Iudeis,* & in alia Clementis V. cuius est initium: *Multa, inter communes, de Iudeis:* de quibus singulis in præsentia, eo quæ proposuimus, ordine breuiter differemus. Porro hæc excommunicatio olim nõ erat omni ex parte Romano Pontifici referuata: hodie verò referuatur in constitutione Pontificia, quæ Bulla *Cæne Domini* vocatur. De hac excommunicatione tractat Angel. *excommunicatio 5. casu 21. Rosel. absolutio. 1. num. 77. & sequentib. Silu. excommunicatio 7. casu 21. Tabiè. excommunicatio. 6. Caiet. in sum. excommunicatio, ca. 20. Nauar. in Manua. ca. 27. nu. 63.*

Quarto Queritur, Quinam appellatione Saracenorū in his iuris communis capitibus accipiantur? Respondeo, eos omnes accipi, qui impie, & nefarie Mahometi sectæ, atque perfidiz inhaerent, siue sint Turcæ, siue Tartari, siue Persæ, siue Arabes, siue Aegyptij, Africani, & Mauri. Præterea, non solum comprehenduntur Saraceni, qui actu Christianos oppugnant, sed etiam, qui habitu, id est, qui oblata occasione eos oppugnare solent, aut possunt. QVAERES, an nomine Saracenorū comprehendantur etiam Iudæi? Respon. ex iure communi Christianos arma ad Iudeos deferentes, non esse excommunicatione affectos, quoniam Iudæi nomine Saracenorū minime significantur. At verò in Constitutione Pontificia, quæ dicitur *Bulla Cæne Domini,* excommunicatio comprehendit etiam Christianos, qui ad Iudeos arma deferunt: quoniam excommunicatio fertur in eos omnes Christianos, qui ad Turcas, Saracenos, & alios Christi nominis inimicos arma detulerint, Iudæi autem sunt Christiani nominis inimici. QVAERES deinde, an excommunicatio pretendatur etiam ad Christianos deferentes arma ad Paganos, siue Ethnicos? Respondeo, ex iure antiquo communi ad eos non extendi: ex nouo verò Bullæ in cœna Domini, ad eos quoque protendi, dummodo tamen sint Christiani nominis inimici, qui actu, vel habitu bella cum Christianis gerant. QVAERES insuper, an etiam excommunicatio comprehendat Christianos arma deportantes ad hæreticos, præsertim ad eos, qui Catholicos oppugnant? Respon. non comprehendere, nec ex iure communi, nec speciali Bullæ in cœna Domini, quæ promulgari publicè in Curia Romana solebat ante tempora Gregorij XIII. Nam hæretici appellatione Saracenorū non continentur, nec significantur vocibus inimicorum Christiani nominis. Sunt etenim hæretici, Catholicis tantum nominis inimici, non Christiani. Nam, vt ait August. *lib. 8. de Ciuit. c. 51.* hæretici sub vocabulo Christiano doctrinæ resistunt Christianæ. At verò post tempora Gregorij eiusdem XIII. Bulla cœne Domini, sic habet: *Excommunicamus, qui equos, vel arma deferunt ad Saracenos, vel Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos, vel hæreticos, per nostras, vel huius sanctæ Sedis sententias expressè, & nominatim declaratos,* quibus verbis excommunicatio fertur in eos etiam Christianos, qui arma bellica deferunt ad hæreticos, non quoslibet, sed à Romano Pontifice lata sententia expressè, & nominatim denunciatos.

Quinto Queritur, An hac excommunicatione aficiantur, qui arma vendunt Christianis in Saracenorū terra habitantibus, vel negociantibus

tibus

tibus, & eorundem imperio subiectis. *Respondeo*, eos affici, quoniam eiusmodi Christiani sunt Saracenorum, vel Turcarum imperio, & potestati subiecti, & proinde cum voluerint Saraceni, vel Turca, ea in promptu habent: præsertim cum ea arma eiusmodi Christiani Saracenis, apud quos versantur, vendere, ac tradere soleant.

Sexto Quæritur, An etiam in excommunicationem incurrant, qui arma donant, vel vendunt Christianis, verbi gratia, Græcis, vel Armenis, vel Venetis Constantinopoli commorantibus, ut ea occulta teneant in perniciem, & interitum Saracenorum, Turcarumque? *Respondeo*, minimè, quoniam non tradunt Saracenis ad oppugnandos Christianos, sed potius Christianis in exitium, & necem Saracenorum.

Septimo Quæritur, An comprehendantur, qui donant, vel qui vendunt arma Saracenis in terris Christianorum habitantibus sub imperio, & potestate nostrorum Principum? *Respondeo*, nequaquam, tamen si eiusmodi Saracenis nostrorum Principum legibus sit interdictum, arma possidere. Comprehenderentur tamen, quando Saraceni probabiliter crederentur arma emere, vel accipere in eum finem, ut illa deferrent ad alios Saracenos extra nostrorum Principum ditionem, & imperium viuentes, vel commorantes, vel ut affererent occultè in perniciem Christianorum: tunc enim isti Saraceni, quamvis non actu, habitu tamen Christianos oppugnant.

Octavo Quæritur, An etiam comprehendantur dicta excommunicatione, qui arma deferunt ad Saracenos, qui bello Christianos contra alios Saracenos, vel Paganos, aut hæreticos defendunt, & adiuvant? *Respondeo*, minimè: quia licet Saraceni sint, & Christiani nominis inimici, Christiani tamen contra alios quosuis infideles, & impios, opem, & auxilium ferunt: & proinde si Christianis est liberum Turcas, vel Saracenos contra alios in sui auxilium vocare, (de quo inferius dicemus) liberum quoque erit, eis arma ministrare, & equos tradere, quibus nobis auxilium præstent.

Nono Quæritur, An hæc excommunicatio afficiat eos, qui emunt à Saracenis equos, & deinde alijs Saracenis donant, vel vendunt: eos item, qui arma, vel alia quælibet prohibita ex vno loco Saracenorum, vel donatione accepta, vel emptione acquisita, ad alium locum Saracenorum, aut Turcarum transferunt? *Respondeo*, Angelum, Siluestrum, Tabientem locis citatis; & alios asserere, eos non affici. Quod probant, & confirmant ex declaratione Gregorij IX. in Constitutione, quæ incipit, *Postulasti*; licet ea fuerit abrogata, ut constat ex *Proemio Bonifacij VIII.* in sexto Decretalium. At Nauarrus censet, eos omnes hanc excommunicationem contrahere, quia reuera equos, vel arma deferunt ad Saracenos. *Obijciunt*, eos eiusmodi arma emisse ab alijs Saracenis, & proinde alios Saracenos, quibus vendiderunt, non esse effectos potentiores, validioresve contra Christianos: quia si ij, quibus Christiani arma, vel equos, vel alia prohibita vendiderunt potentiores euaserunt, alijs à quibus emerunt, minus potentes, & valentes sunt redditi. *Respondet Nauarrus*, hoc nihil referre, quia per em-

ptionem arma in Christianorum ius, & potestatem deuenire; & proinde quando venditione, vel donatione transeunt in alios Saracenos, eo ipso, arma, quæ facta fuerant Christianorum, censeantur ad Saracenos deferri.

Mihi tamen distinguendum videtur. Si enim Christiani equos indomitos, infirmos, & malè valentes emunt, & validiores, robustioresve redditos ad alium locum Saracenorum transferunt, in excommunicationem incurrunt, quoniam opem, & auxilium aliquo modo inimicis Christiani nominis ferunt. Idem igitur est, si arma, & alia prohibita transferant effecta meliora, & ad bellum aptiora. Si tamen hæc ex vno loco ad alium transferunt penitus in eadem substantia, quantitate, & qualitate permanentia, non mihi videntur in excommunicationem incidere.

Decimo Quæritur, Quid nomine armorum intelligatur? *Respondeo*, non intelligi omnia artium quarumlibet, sed militaris tantum artis instrumenta, quæ varia sunt, & multiplicia, ut ex *Vegetio lib. 2. de re milita. cap. 25. & lib. 4. cap. 44.* & ex *Plinio lib. 7. cap. 56.* planè colligi potest. Comprehenduntur autem arma, tum ea, quæ ad defendendum sunt, tum etiam, quæ ad offendendum, & pugnandum idonea, & apposita, ut scuta, galeæ, loricae, gladij, hasta, sagittæ, tela, & alia id genus multa. Item fustes, & lapides, non ad ædificia, sed ad machinas bellicas comparati, seu pilæ, siue globi lapidei, seu ferrei, qui vi tormentorum bellicorum solent excludi. *Quæres*, an armorum etiam nomine contineantur cætera ad vsus alios, quam ad militares, parata instrumenta ferrea? *Respondeo*, minimè: tales sunt cultri ad panem scindendū, ad pennas aptandas, ad secandas carnes; tales etiam sunt secures, falces, ligones, rastra, perticæ, nouacula, fibra, acus, clauis, & similia. Nisi hæc ad Saracenos, vel alios Christiani nominis inimicos deferantur, quatenus aliquo modo vitia esse possunt ad machinas vsusue militares: tunc enim licet armorum appellatione minimè contineantur; deferre tamen Christiani prohibentur, quatenus sunt materia, & res, quæ potest Saracenos iuuare ad Christianos oppugnandos.

Vndecimo Quæritur, Quid Ferri nomine prædicta iura accipiant? *Respondeo*, ex communi omnium sententia, in Iure canonico, ea voce significari id, quod intelligit Ius ciuile in *l. Nemo, C. Dicitur res exportari non debeant.* Vbi ad inimicos Romani Imperij deferri iure non poterat ferrum, tum factum, tum infectum. Sed dubiæ quæstionis est, quid significet ferrum factum, quid infectum? Silvester nomine ferri facti intelligit ipsum ferrum, Infectum verò, ait esse eam terram, & venam ex qua ferrum elicitur. *Caictanus* verò, factum dicit esse, tum ferrum ipsum, tum omne genus armorum ex ferro confectum: Infectum verò, omnem cuiuslibet alterius metalli materiam, ut aurum, argentum, æs, plumbum, stannum. Sed melius alij, nomine facti ferri intelligunt, quicquid est ex ferro fabricatum, & potest vitale esse ad bellicos vsus; nomine verò infecti, ipsam ferri laminam seu massam exporrectam, vel cõglobatam, impolitam, ac rudem: & propterea Ferrum infectum vocatam. Et quia appellatio

ferri siue facti, siue infecti non adeo latè patebat, vt omne metalli genus comprehendere, ideo in Bulla Cœnæ Domini, quæ nostris temporibus promulgari solet, explicatè dicitur, ferrum, filum ferri, stannum, chalybs, omniaque alia cuiusuis metalli genera, atque bellica instrumenta.

Duodecimò Quæritur, Quid Ius canonicum appellat, *Lignamina galearum*? Respondeo, in primis, vtrumque nomen esse barbarum, sed quia vulgus eo vocabulo utebatur, eo quoque vti Ius canonicum voluit, vt vulgus melius, & clarius quid prohiberetur, intelligeret. Quo fit, vt male quidam correxerint Iuris canonici in eo capite Codices, qui *Lignamina galearum in locum, lignaminum substituerunt*. Deindè (vt quæstionem soluamus) Lignamina sunt, & dicuntur ligna ex quibus fieri solent, aut possunt trirèmes, & aliud quodlibet genus nauis oblongi. *SI QVÆRATUR*, an hoc nomine significantur tantummodo ligna ad ædificandas trirèmes, & naues apta, & idonea, an verò etiam quælibet alia materia, ex qua confici possint instrumenta bellica? Resp. vbi Ius canonicum solù prohibet lignamina galearum, eo nomine duntaxat intelligi ligna, materiam scilicet triremiù, & nauium. Et propterea alia Iura absolutè prohibent quælibet lignamina: qua voce generali intelligitur omnis materia lignorum, ad quasuis alias machinas bellicas accommodata. Quin, vt omnis in vniuersum comprehendere materia, qua possunt Christiani ab hostibus oppugnari, additum est in prædicta Bulla Cœnæ Domini, *Canabim*, funes, tam ex ipsa canabi, quam alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant. Sic in Bulla.

Decimotertiò Quæritur, Quid eorum verborum appellatione, *deserunt, transmittunt, subministrant*, veniat in Iure canonico? Respondeo, his verbis comprehendi omnes, qui tum per seipso, tum per alios prohibita deferunt ad Saracenos. Abbas in cap. *significauit*, nu. 4. de *Iudeis*. Deindè, his verbis comprehenduntur, non solùm ij qui exportat prohibita, sed etiam ij, qui vèdunt, qui permutat, & qui quouis alio modo prohibita Saracenis tradunt, imò oēs ij, qui maligno animo curant ea ad Saracenos aliquo modo transferenda: & proinde etiam ij, qui permittunt prohibita ad Saracenos transmitti, cù tamen ratione sui officij, & muneris id prohibere deberent. Hinc est, vt hanc poenam incurrat is, qui ad sui defensionem arma defert ad Saracenos, eaque postea recepto precio eis vendit, vel donat: & qui etiam suis armis munitus, & instructus Principem Saracenum adit, à quo postea rogatus, vel munere donatus, ea illi dono tradit, ne ingratus esse videatur. *SI QVÆRATUR*, quid de Christianis dicendum, qui arma ad sui defensionem delata, cù alijs armis Saracenorum cõmutant? Resp. eos etiam Iuris poenas cõtrahere, nisi Saracenorum arma essent meliora, cõmodiora, & vtiliora ad bellicos vsus: tunc, n. Christianus sua commutat, potius arma Saracenis eriperet, quam traderet: quemadmodum etiã si Christianus miles, equum suum cum alio Saraceni equo ad bellum aptiore commutaret. Non tamen cõprehenduntur, qui arma, aliaue prohibita

ad Saracenos detulerunt, sed poenitentia ducti eis minimè tradiderunt, sed reportarunt. ac verò cõprehenduntur ij oēs, qui arcem, vel oppidum armis instructum, vel nauem armis onustam, & militiam tradunt Saracenis. *SE D* quid de ijs, quæres, qui pecunias, vel merces ad Saracenos deferunt pro captiuis redimendis? Resp. ex c. *Significauit*, de *Iudeis*, eos Iuris poenas non incurrere, dummodo prohibita Saracenis nõ tradant, nec plus dent, quam sit præcisè necessarium ad captiuos redimendos. At verò qui ad eam rem, nihil aliud haberet, nisi ferrum, vel arma, vel equos, meo iudicio non incideret in Iuris poenas ea instrumenta Saracenis vendendo, dummodo belli tempore nõ traderet. Præterea, nõ cõprehenduntur, si qui fame, vel vi compulsus, arma aliasue res prohibitas venderent Saracenis; vel si qui seuiente bello se dederent Turcis, aut Saracenis, ne vna cù suis armis perirent, vel si qui depositis, relictiue armis fugerent salutis, & libertatis causa: nam, vt alias docuimus, leges humanæ hominum conscientias minimè obstringunt, & tenent, cù probabili vitæ, aut libertatis discrimine. Nec itè comprehenduntur, qui ex prohibitis aliquid ita paruum, & modicum deferunt ad Saracenos, vt lethalem culpam nõ contrahant: vt qui Saraceno admodum pusillum pugionè, vel gladiolũ dono daret, qui parum, aut nihil ad bellicos vsus conduceret.

Decimoquartò Quæritur, Quid intelligat Iura vocabulo *Necessariorum* ad impugnandos Christianos, quid item nomine *Prohibitorum*, quæ vetant ad Saracenos deferri; quid demũ voce *Belluorum instrumentorum*? Respondeo, *NECESSARIA* intelligi, non solũ ea, sine quibus Saraceni contra Christianos simpliciter pugnare nequeat, sed etiam sine quibus non ita cõmodè, & feliciter pugnarent: imò, & ea omnia, quæ Saracenos etiam aliquo modo iuuant ad pugnandum, velut cõmeatus, pecunia, & munimenta. Vnde in poenas inciderent, qui arma deferrent ad Saracenos, etiam si plus armorum possiderent, quam quibus opus haberent ad pugnam, licet Tabienfis aliter senserit.

PROHIBITA verò intelliguntur, quæcunque speciatim, vel generatim sunt interdicta. Porro in c. *Ita quorundam*, Quatuor expressim, & nominatim prohibentur: *Deferre arma, ferrũ, lignamina galearum, & gubernare Galeas, & piraticas naues Saracenorũ*. In c. *Ad liberandã*, additur quintum, videlicet, *vendere galeas, & naues Saracenis, aut exercere gubernationem machinarũ bellicarum*. In extrauaganti, *multa*, sextũ adijcitur, *Deferre, portare, vel mittere equos, victualia, & alia quæcunque mercimonia Alexandriam, vel in alia quæcunque loca terræ Aegypti, vel extrahere, aut permittere, vt extrahatur prohibita ex portibus Christianorũ ad Saracenos deferenda*. In Bulla cœnæ Domini à temporibus Gregorij XIII. adiunguntur alia, nimirum, *Deferre ad Saracenos, vel Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos, filum ferri, stannũ, chalybem, omnia alia metalli genera, atque bellica instrumenta, canabim, funes tam ex ipsa canabi, quã ex quacumque alia materia, & ipsam materiam: & excõmunicantur, qui per se, vel per alium seu alios de rebus ad Christianæ Reipublicæ statum concernentibus in Christianorũ perniciem, & damnum, ipsos Turcas, Sara-*

cenos,

cenos, Christianæ Religionis inimicos certiores faciunt, illisq; ad id auxilium consiliū, vel fauorem quomodolibet præstant. A Pontificatu verò Sixti V. additur: *qui prædicta deferunt ad Christiani nominis inimicos, vel Hæreticos per nostras, sine huius Sanctæ Sedis sententiâ expressè, & nominatim declaratos, &c. & Deinde, aliq; huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant.* Demum additur: *Qui certiores faciunt Christianæ Religionis inimicos, necnon Hæreticos in damnâ Catholicæ Religionis.* Generatim verò prohibentur, quæ verbis tantum generalibus interduntur. In c. *Ita quorundam, vnum illud est: Subministrare necessaria ad impugnandos Christianos, quatenus sunt talia, hoc est, quatenus in eum finē diriguntur, vt Christiani oppugnetur.* Alterū in c. *Quod olim, scilicet, Deferre ad Saracenos quaslibet merces belli tempore, vel per se, vel per alios eis aliquarum subsidia præstantes.* Tertium est in c. *Ad liberandā, Auxilium ferre, aut consiliū dare quomodolibet in damnâ Terræ Sanctæ.* Quartū habetur in Extra uaganti, multa, de ludæis, inter cōmunes: *Vitua, & mercimonia deferre ad loca Saracenorum Aegypti.* Quintum est in eadē extrauaganti, *Multa. Opē, vel fauorem præstare quomodolibet Saracenis Aegypti.* Sextū, In Bulla cōnæ Domini: *Deferre prohibita, aut certiores facere Christianæ Religionis inimicos, aut Hæreticos de rebus ad statum Christianæ Reipub. pertinentibus in damnâ Christianorum, vel Catholicæ Religionis, vel illis ad id auxilium, consiliū, vel fauorem quomodolibet dare.* Nominem autem bellicorum instrumentorum intelliguntur litui, tubæ, cornua, & alia familia, quibus solet vi ars militaris, & bellica.

Decimoquintō Quæritur, Quo modo intelligatur excommunicatio irrogata in c. *Ita quorundam, 17, qui in galeis, & piraticis Saracenorum nauibus regimen, & curā gubernationis exercēt.* Animaduertendum est, nomen *galeis*, omitti in c. *Ad liberandam, de Iudæis.* Item, totam hanc clausulam præmitti in Bulla cōnæ Domini. Et quamuis Ioann. Andr. Antonius Butrius, & Ioannes Anania influent omnes Christianos, qui in Saracenorum nauibus quomodolibet inferuiunt, comprehendit: Abbas, & Felinus, omnes Christianos, qui in prædictis nauigijs remigant: Caietanus, omnes, qui earum nauium curam habent: verius tamen est, eos solos, & omnes includi, qui regimē, vel curam gubernationis exercent in galeis Saracenorum, sine piraticæ sint, siue secus: & qui id præstant in piraticis eorum nauibus. Quo fit, vt naves Saracenorum onerariæ excludantur. Neque hac excommunicatione afficiuntur omnes, qui nauigant, nec qui Saracenis inferuiunt in triremibus, vel piraticis nauibus eorum ad alios vsus à gubernatione distinctos: nec remiges, qui tanquam serui capti, vel mercede conducti in remigando Saracenis inferuiunt. In excommunicationem autem incurrerent, si eos iuuarent in pugna contra Christianos, vel remigando, vel arma tradendo, aut subministrando alia prohibita, vel auxilium, vel consiliū quomodolibet dando.

Decimosexto Quæritur, An tempore induciarum liceat Christianis prohibita, vel alias merces ad Saracenos importare? Respondeo, ex communi omnium sententiâ, id esse interdictum. Induciæ enim sunt ad tempus, in quo cessatur à bello ad certum diem inter hostes ex conuento, &

& pacto: quare quæ Christiani prohibentur ad hostes deferre tempore belli, prohibentur quoq; tempore induciarū deportare, vt colligitur ex lure ipso communi. Sciendum est iure civili eos, qui arma deferant ad Barbaros, hoc est, ad alienigenas, qui in Romano Imperio non erant, capitali sententiâ, & publicatione bonorū damnari solitos fuisse, l. *vti. c. que res exportari non debeant*: puniebantur itaque huiusmodi homines, vt rei maiestatis, l. *cuiusque ff. ad legem Iuliam maiestatis.*

Decimosseptimō Quæritur, An Christiani à Turcis capti, vel à Saracenis, & serui effecti, & remigio mancipari, & addicti, lethalem culpam, & proinde excommunicationem contrahant, cum iussu remigant in bello contra Christianos metu mortis, verberū, aliorumue cruciatuū, quæ mala alioqui sustinerent, si à remigando desisterent? Nauarrus in Manua. c. 27. nu. 63. versic. *Septima*, quod Christiani, existimat eos quidem in excommunicationem non incurrere, sed tamen lethalem culpam contrahere, & proinde absolui non posse à peccatis, nisi remigandi mentem, & voluntatem exuerint. Priorem partem probat: *quia verisimile, inquit, non est, Ecclesiam excommunicatione eos ferire in tanto periculo consuetos, eos verò à lethali culpa non liberat, quia putat contra Christianos remigare, esse per se malum, & proinde, nec iussu dominorum, nec metu mortis à culpa excusari: non secus, ac si Saracenis seruo Christiano imperaret, vt furaretur alteri, vel aliquem hominem occideret.* Deinde, quia Saracenorum bellū cōtra Christianos est iniquum: ergo eis etiam metu mortis inferuire Christiano seruo non licet. Præterea, quia huiusmodi remiges, qui operam suam in remigando ponūt, Saracenos aliquo modo contra Christianos iuuant. Hæc Nauarrus.

Mihi autem aliud videtur: *purō enim, remigare, in eo, qui tanquā seruus est remigio addictus, & traditus, esse rē per se indifferentem.* Est enim proprium, serui ad id destinati, munus. Vnde, sicut Nahaman non peccabat, tamen suo Principi inferuebat in templo Idola colenti, dum Regis imbecillitatem suis manibus sustentans, vñ cum eo sese inclinabat, suo enim munere fugebatur: nec ancilla peccat, si dominam Ethnicam, & gentilem comitetur gestando caudā, & simul cum ea, in templo Idolorum genua flectat, nō quidem, vt Idolum veneretur, sed vt suum officium præstet: ita etiam Christiani in seruitutem redacti, & destinati remigijs, nequaquam peccant in remigando.

At dices, Remigant cōtra Christianos. Fateor. Sed hoc illi faciunt, vt suo Officio, & muneri satisfaciant: nec enim illi sua voluntate, & arbitrio sunt remiges effecti; neq; eis præcipitur solū, vt remigent contra Christianos, sed vt absolutē, & simpliciter remigent, quod non est per se malum opus. Quare cū remigare duro dominorum imperio, & iussu coguntur, minime adiguntur ad id præcisē contra Christianos præstandum, sed simpliciter, & promiscuē contra oēs, vt ita suum officium exequantur, & obeant. Aliud verò esset, quando iuberentur arma capere, & pugnare cōtra Christianos, aut furari, aut innocentem hominem occidere: hæc enim sunt per se mala, & proinde nullo metu etiam mortis facienda.

Ad id verò, quod obijciebatur, nimirū, Christianos in remigando Saracenis opitulari: responde-

mus, eos per se solum, quod debent officium, & ministerium, præstare, ex accidenti verò consequi, ut in eo Saraceni inuentur, qui nō est eorum propositus finis: nec tamen inde efficitur, ut iure possint cōtra Christianos remigare, etiam quādo ad id nullo metu adigerentur: tunc enim cū omnis metus, & periculū abesset, lege charitatis desistere à remigando deberent, cū possent citra vllum incōmodum, Christianorum libertati, saluti, & vitæ prodesse. At verò tanto cū suo detrimēto, & malo, nulla lege compelluntur ad consulendū aliorum vitæ, & bono. At cōmune bonum, iniquis, iure naturæ debet priuato præferri. Non distitemur id lege charitatis Christianos præstare oportere, vbi Saracenis, vel Turcis, pugna esset contra certam Christianorū Rempublīcā, aut contra Regem, vel Principem: sed in præsentia sermo tantum est de seruis Christianis, qui remigant in trirētib, vel nauigijs Saracenorū contra priuatos Christianos pugnantium.

Decimosēptimū Quæritur, An Saraceni Christianorum Principum iurisdictioni subiecti, puniri queant ob delicta contra legem naturæ commissa, aut contra Deum in ijs, quæ sunt illis nobiscum communia? Respondeo, posse: ut si furta, adulteria, parricidia, vel homicidia perpetrant, quoniā sunt crimina contra cōmunem Reipublicæ salutem, cuius ipsi quoq; sunt participes. Si itē Idola venerentur, si Deum negent vnum esse, si in Christiū religionē mœ Chriſtianiā maledicta conijciant: si Christianos in Christi, aut Christianæ Religionis odium, ignominiam, aut contemptū male habeant: Si Sanctorum imagines conculcent, reliquias proterant, si cruces prosternant, resue alias sacras impiè, & nefariè polluant, violent, aut tractent. Vnde meritō à Christianis Imperatoribus piè sancitæ sunt leges, vt Idolorum templa clauderentur, & impia sacrificia cessarent, quod iussit Constantinus Magnus, l. placuit, c. de Paganis: & vt euerterentur, quod est postea à Theodosio imperatū: nam ait Niceph. lib. 9. hist. eccl. c. 25. primus Constantinus sacrificare Damonibus prorsus prohibuit, aras autem eorum non sustulit, mandato illo promulgato, vt deorū sana clausa essent, ne ab aliquo adiri possent, idem filij eius fecere: sed Theodosius legem tulit, vt deorum sana diruerentur. Teste igitur Nicephoro, simulacra, & statua deorum deijciuntur, frangebantur, & comminuebantur. Editæ quoq; sunt imperatoris leges, quibus Pagani in Christum, & Christianam religionem contumeliosi, & iniurij pecuniarijs poenis, atque etiam bonorum publicatione mulcarentur.

Decimo octauo Quæritur, An liceat Christianis Principibus impunè permittere Saracenorū ritus? Respondeo, ex parte licere, ex parte verò nō licere. Si ritus sint ita superstitiosi, vt nec eorum sectæ, quam superstitiosè profitentur, congruēt sint, nequaquam eos tolerare Christianum Principem decet: quia, & à Christiana religione, & ab eorummet secta, quamuis impia, sunt alieni. Si tamen sint ipsorum proprij, nec à veteri, & antiqua professione discrepent, permitti, & tolerari possent ad plura, & deteriora mala euitanda; nimirum ad communem pacem Reipublicæ tuendam, ad dissidia, & odia profliganda, ad expeditionem eorum conuersionem. Nam cum eorū vana,

& superstitiosa secta, tota vndiq; erroribus tectear, ac foeteat, facilius, citius, & cōmodius possunt hac ratione confutari.

Caput XXIV.

De Paganis.

PRIMŌ Quæritur, quosnā Ecclesiastici scriptores Paganos appellent? Sciendū est, Hebræos Gentium nomine appellare consueuisse oēs eos, qui erant alieni instituti, & aliorū morum, & rituum, alterius legis, & generis: quo modo item Græci erāt soliti vocare Barbaros quotquot Græci natione non erant. Sacri igitur Scriptores Paganos appellare cœperūt oēs Idolorū cultores. QVAERES quando Paganorū nomen cœperit in Ecclesiā introduci, & quare Idolorū cultores sint dicti Paganis? Dubitari non potest, Paganorū nomen in Ecclesiā vsurpari cœptū esse temporibus Christianorum Imperatorū, Constantini, Ioviniani, Valentiniani, Theodosij, Gratiani, Arcadij, & Honorij. Vnde apud Augustinū, Operatum Mileuitanum, Orosium, Arnobium, Philastrum antiquos scriptores, frequenter legimus Gentiles hoc nomine vocatos. Porro Philaster lib. de Heresibus cap. 3. Paganos dictos fuisse putat à Pagano quodam huius nominis, quem ait fuisse filium Deucalionis, & Pyrrhæ, regemque potentem, & inclytum, & proinde tanquam Deum habitum. Sed mirum profectō est, si ab eo rege sint dicti Paganis, quo pacto ante tempora paulo ante commemorata Idolorum cultores nulquam gentium legamus dictos esse Paganos. Isidorus libro 8. cap. 10. Etymologiarum: Paganus, inquit, dicti sunt ex Pagis Atheniensibus ex quibus orti: ibi enim in locis agris, & villis Gentiles, Lucos, Idolaq; sua, & delubra consueverunt: ideo Idolorū cultor cœpit appellari Paganus. Ceterū hæc ab Isidoro ratio etymologiæ tradita mihi nō placet, eadem ratione, qua Philastrij sententia displicuit. Beda, in Cantic. lib. 6. cap. 30. & in Marc. c. 15. in Luc. lib. 6. c. 23. & hom. in Fer. 3. palm. dictos esse Paganos voluit à villis, quas pagos Latini vocare consueverunt: à villis verò tales dictos esse contendit, quod lōgè distet à superna, & cælesti ciuitate. At enim mystica est hæc etymologia: nos verò propria, historica, & quæ vocant litteralem perquirimus, nec dubitamus plures simul rusticas domos, hoc est, villas vocari Pagos, & inde Paganū, hoc est, rusticū, qui ruri natus, & educatus sit, & Semipaganū, hoc est, semirusticum; sed quærimus, cur Gentiles dici cœperint Paganis, quāvis vrbani essent? Alcianus Paterg. lib. 1. c. 13. mysticè quoque hoc nomen exponit, cum ait, Idolorum cultores dictos esse Paganos, eo quod non sint adscripti Christianæ militiæ, qua quis aduersus Diabolū arma capeſit. Connanus etiam lib. 9. Comment. cap. 13. Paganus, inquit, dicti sunt Gentiles, eo quod non essent milites Christi, qui solus dignus est, cui militemus. Legimus enim latinè dictos esse Paganos, quotquot à militia erant immunes, & liberi. Apud Iuriconsultos contraria sunt Miles, & Paganus, vt constat ex Marcello l. quædam ff. de Pernis, & l. a. c. de milit. testam. l. si ignorat ff. locat. L. ius nostrum, ff. de reg. iur. Mihi tamen eorū magis sententia probatur, qui putat à temporibus Christianorū Imperatorum, Gentiles, nomine Paganos vocari cœpisse, eo q̄ imperatoris

atoris